اصول سیستم های کامپیوتری

جبر بول
(Boolean Algebra)

باقر سلامی
bagher.salami@mail.um.ac.ir
http://salami.toosraham.ir/

سرفصل مطالب

- (بخش ۱-۳ و ۱-۴ مرجع ۱)
- عملوندهای جبر بول
- توابع بول
- پیاده سازی یک تابع بول با دروازه های منطقی
- دوگان یک تابع
- جدول کارنو
- حالات بدون تفاوت

جبر بول

- در جبر بول هر متغیر فقط دو مقدار درست (True) یا نادرست (False) دارد. مقدار درست با ۱ و مقدار نادرست با صفر نشان داده می شود.

- عملگرهای اصلی جبر بول عبارتند از AND و OR و NOT (inverter)

عملگرهای اصلی جبر بول

- **در جبر بول هر متغیر فقط دو مقدار درست (True) یا نادرست (False) دارد. مقدار درست با ۱ و مقدار نادرست با صفر نشان داده می شود.**

Name	Graphic symbol	Algebraic function	Truth table
AND		$x = A \cdot B$ or $x = AB$	A B | x 0 0 | 0 0 1 | 0 1 0 | 0 1 1 | 1
OR		$x = A + B$	A B | x 0 0 | 0 0 1 | 1 1 0 | 1 1 1 | 1
Inverter		$x = A'$	A | x 0 | 1 1 | 0

خروجی عملگر «و» درست است اگر هر دو عملوند درست باشد

خروجی عملگر «یا» درست است اگر حداقل یکی از عملوندها درست باشد

خروجی عملگر «مکمل» معکوس ورودی می باشد

تابع بول

- یک تابع بول با استفاده از متغیرها و عملگرهای منطقی و پرانتز نوشته می شود.
- در تابع زیر **F** برابر یک است اگر **x** برابر یک باشد یا **y** برابر صفر و **z** یک باشد.

Figure 1-3 Truth table and logic diagram for $F = x + y'z$.

x	y	z	F
0	0	0	0
0	0	1	1
0	1	0	0
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	1
1	1	1	1

(a) Truth table

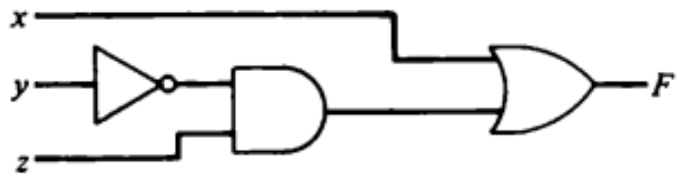

(b) Logic diagram

اتحادهای اصلی جبر بول

TABLE 1-1 Basic Identities of Boolean Algebra

(1) $x + 0 = x$	(2) $x \cdot 0 = 0$
(3) $x + 1 = 1$	(4) $x \cdot 1 = x$
(5) $x + x = x$	(6) $x \cdot x = x$
(7) $x + x' = 1$	(8) $x \cdot x' = 0$
(9) $x + y = y + x$	(10) $xy = yx$
(11) $x + (y + z) = (x + y) + z$	(12) $x(yz) = (xy)z$
(13) $x(y + z) = xy + xz$	(14) $x + yx = (x + y)(x + z)$
(15) $(x + y)' = x'y'$	(16) $(xy)' = x' + y'$
(17) $(x')' = x$	

دوگان یک تابع

- **اگر در یک تابع تمام AND ها به OR**
- **تمام OR ها به AND**
- **تمام یک ها به صفر**
- **تمام صفرها به یک تبدیل شود دوگان آن تابع بدست می آید.**
- **اگر یک تابع درست باشد، دوگان آن نیز درست است.**

NAND

- اگر خروجی دروازه **AND** مکمل شود بدست می آید.
- مزیت **NAND** این که تمام مدارات منطقی را می توان با **NAND** ساخت.

NAND

A	B	x
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Figure 1-5 Two graphic symbols for NAND gate.

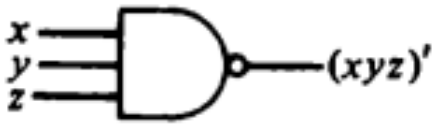

(a) AND-invert

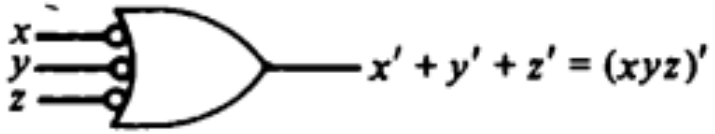

(b) invert-OR

NOR

- اگر خروجی دروازه **OR**مکمل شود بدست می آید.
- مزیت **NOR**این که تمام مدارات منطقی را می توان با **NOR**ساخت.

NOR

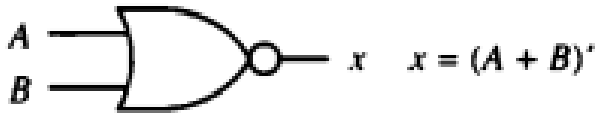

A	B	x
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

Figure 1-4 Two graphic symbols for NOR gate.

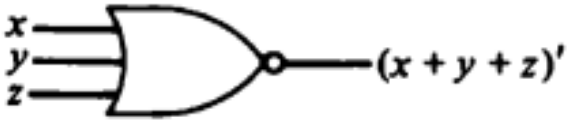

(a) OR-invert

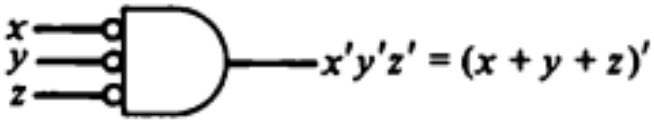

(b) invert-AND

XNOR و XOR

Exclusive-OR (XOR)

$x = A \oplus B$
or
$x = A'B + AB'$

A	B	x
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

Exclusive-NOR or equivalence

$x = (A \oplus B)'$
or
$x = A'B' + AB$

A	B	x
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	1

ساده سازی عبارات بول

- **برای ساده سازی عبارات جبر بول از جدول کارنو (Karnaugh Map) استفاده می شود.**
- **در جدول کارنو هر خانه معادل یک مینترم می باشد.**
- **هر سطر جدول درستی یا هر ترکیب متغیرها را یک مینترم می باشد.**
- **در جدول کارنو هر خانه با خانه همسایه آن در مکمل بودن یک متغیر اختلاف دارد.**

جدول کارنو

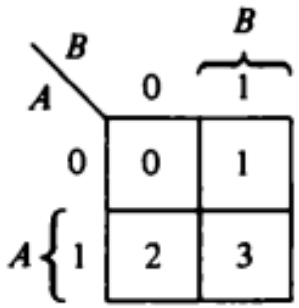

(a) Two-variable map

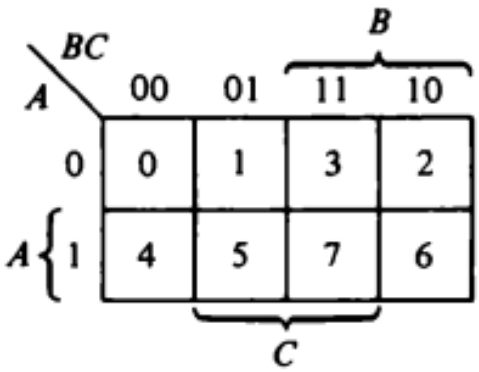

(b) Three-variable map

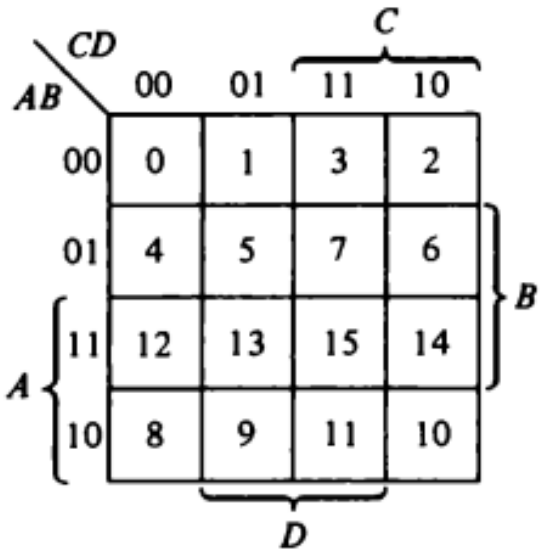

(c) Four-variable map

Figure 1-7 Maps for two-, three-, and four-variable functions.

جدول کارنو

Figure 1-8 Map for $F(A, B, C) = \Sigma(3,4,6,7)$.

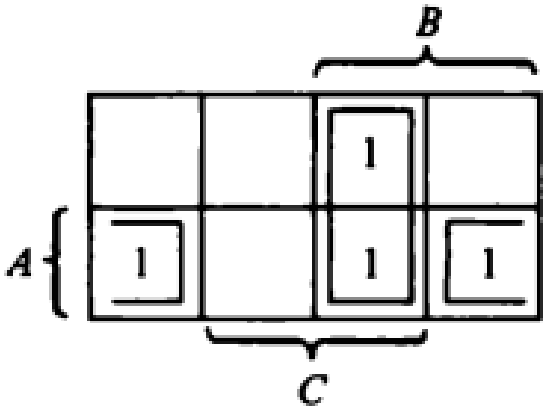

$$F = BC + AC'$$

جدول کارنو

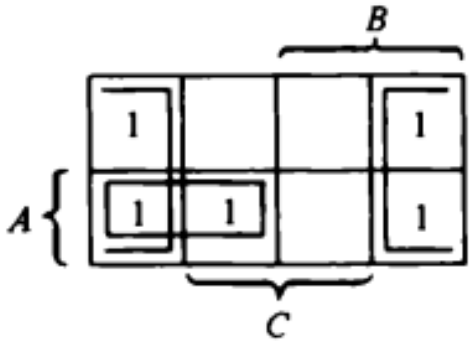

Figure 1-9 Map for $F(A, B, C) = \Sigma(0,2,4,5,6)$.

$$F = C' + AB'$$

جدول کارنو

Figure 1-10 Map for $F(A, B, C, D) = \Sigma(0,1,2,6,8,9,10)$.

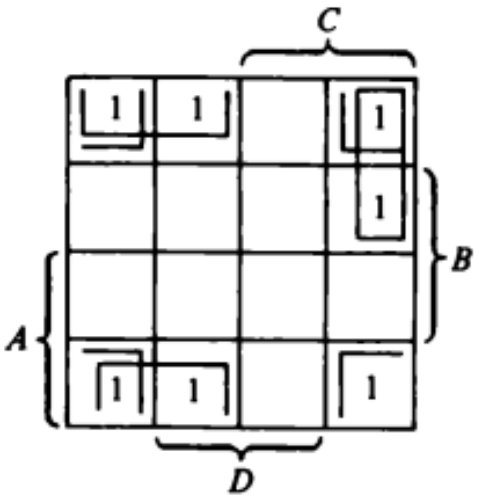

$$F = B'D' + B'C' + A'CD'$$

حالات بدون تفاوت

- **حالات بدون تفاوت حالاتی است که یک یا صفر بودن خروجی مدار وجود ندارد یا اینکه آن حالت احتمال وقوع ندارد**

$$F(A, B, C) = \Sigma\,(0, 2, 6)$$

$$d(A, B, C) = \Sigma\,(1, 3, 5)$$

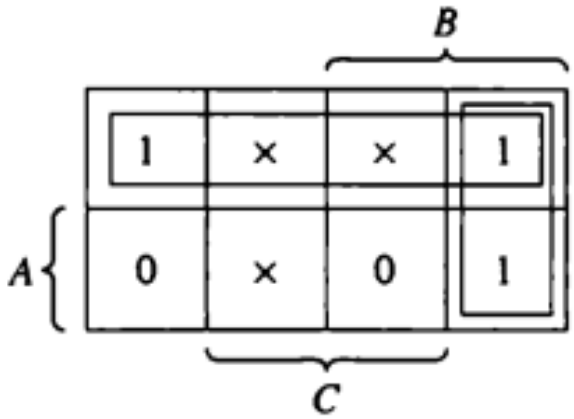

Figure 1-14 Example of map with don't-care conditions.

$$F = A' + BC'$$

خودآزمایی

۱- کنکور کارشناسی ارشد - ۱۳۷۹

۹- برای تابع بولی ۵ متغیرهٔ زیر ساده‌ترین صورت حاصل جمع حاصلضربها کدام است؟

$$F(A,B,C,D,E) = \sum(0,3,8,14,15,16,18.24,26,27,29) \text{ و } d(6,7,9,19,22)$$

۱) $\bar{C}\bar{D}\bar{E}+A\bar{B}\bar{C}+A\bar{B}\bar{C}\bar{E}+ABCD\bar{E}$

۲) $\bar{A}CD+\bar{C}\bar{D}E+\bar{B}CD+A\bar{B}DE+ABC\bar{D}E$

۳) $\bar{A}CD+\bar{C}\bar{D}E+A\bar{C}D+A\bar{B}\bar{C}E+ABC\bar{D}E$

۴) $\bar{A}CD+A\bar{C}+A\bar{B}\bar{C}\bar{E}+ABCD\bar{E}+\bar{C}\bar{D}E$

خودآزمایی

۲- کنکور کارشناسی ارشد - ۱۳۸۰

۱۲- کدامیک از مدارهای زیر، تابع $\bar{a}bcd + (a \oplus c)$ را پیاده‌سازی می‌نماید؟

۱)

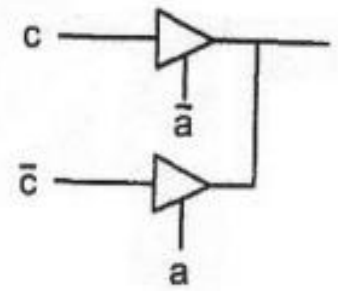

۲)

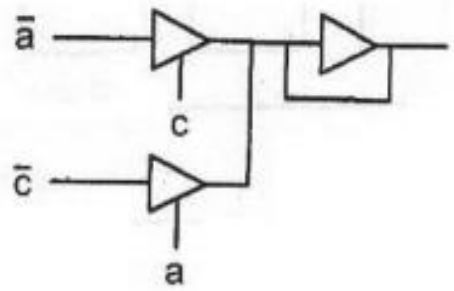

۳)

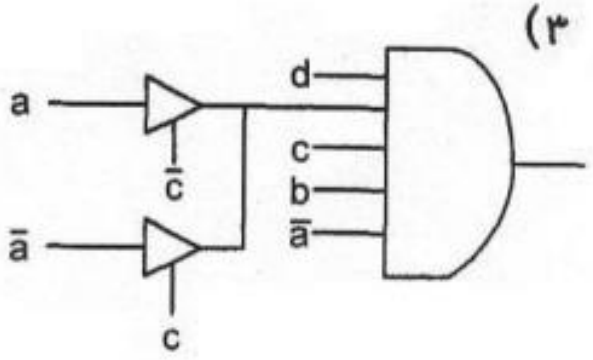

۴)

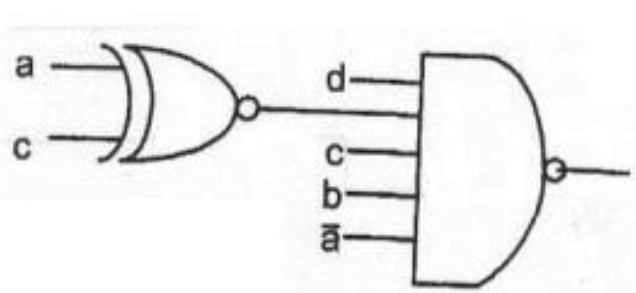

خودآزمایی

۳- کنکور کارشناسی ارشد - ۱۳۸۵

۶۳- در SOP داده شده زیر کدام Product Term ها حتماً می‌بایست در حل مدار شامل شود؟

$W(a,b,c,d) = \sum m\ (۴, ۶, ۷, ۸, ۹, ۱۱, ۱۴, ۱۵)$

۱) $bc, a\bar{b}\bar{d}, a\bar{b}d$

۲) $bc, a\bar{b}\bar{c}, acd$

۳) $bc, a\bar{b}\bar{c}, \bar{a}b\bar{d}$

۴) $bc, a\bar{b}\bar{c}, a\bar{b}\bar{d}, a\bar{b}d$